

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№6(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 284 sahifa,
1-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Milliy xarakter tushunchasining pedagogik va aksiologik talqini.....	10
<i>Usmonova Muattar Bahadirjonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'zini o'zi anglashida muloqotning o'rni	14
<i>Yaxshiboyeva Zuhra, Pardayeva Munisa</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy usullari	17
<i>Dilsora Shodmonova</i>	
Педагогические предпосылки развития билингвизма у детей в дошкольных образовательных учреждениях	24
<i>Истамова Нигора Азимжановна</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida neyrogimnastika texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik asoslari.....	29
<i>Saidova Nigora Olimovna, G'ulomova Shaxnoza Abdusalom qizi</i>	
Jismoniy tarbiya va sport: iqtidorli yoshlarni tanlash, saralash va ularni maqsadli tayyorlashning zamonaviy yo'llari.....	32
<i>Muxamedjanov Shovkat Muxrumovich</i>	
Yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasida tarixiy xotira, milliy meros va qadriyatlardan foydalanishning pedagogik asoslari.....	36
<i>Nomozov Muhammadyusuf Meyliqul o'g'li</i>	
Sport tashkilotlarida rahbarlik qilish va boshqarish.....	40
<i>Artikov Xayrulla Baxtiyarovich</i>	
Formation and Development Stages of Terminology as a Scientific Discipline	44
<i>Lola Mannobova</i>	
Lexicographic Features of Onomastic Units in English and Uzbek Dictionaries	48
<i>Berdiyeva Mashhura Tulqin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining qobiliyat, qiziqish va o'rganish usullarini hisobga olgan pedagogik metodlar va dars rejaları	51
<i>Abdullaeva Gulmira, Egamberganova Yorqinoy Ollobergan qizi</i>	
Disputning ingliz romanlaridagi pragmatik va lingvokulturologik ko'rinishlari	55
<i>Abdumalikova Diyoraxon Rafiqjon qizi</i>	
O'yin texnologiyalarining aqliy rivojlanishida muammolari bo'lgan bolalar ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni	59
<i>Abdunazarov Abdumutal Olimovich</i>	
Auditoriyada va auditoriyadan tashqari jarayonda talabalar ijtimoiylashuvini rivojlantirish mexanizmlari	64
<i>Alimova Gulrux Farhod qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda interaktiv o'yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari	70
<i>Axtamova Mohinur O'tkir qizi</i>	
Oilaviy zo'ravonlikka uchragan ayollarni qo'llab-quvvatlashda mahalla va ijtimoiy xizmatlarning o'rni	74
<i>Dumarova Gulfira Kozimbekovna, To'liqinova Muxlisaxon Jamshid qizi</i>	
O'zbek milliy romanchiligida tarixiy haqiqat va badiiy talqin (Xayriddin Sultonning "Yaldo kechasi" romani misolida)	78
<i>G'aybulloyeva Parvina Samandar qizi</i>	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ faoliyatning ontogeneza shakllanishi	82
<i>Hamraqulova Durdona Dilshod qizi</i>	
Neuroeducation va Phygital Learning asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faolligini rivojlantirish metodikasi	87
<i>Hikmatova Yulduz Nuritdinovna</i>	

Autizm spektri buzilgan bolalarning ijtimoiy-pedagogik moslashuvining nazariy asoslari	91
<i>Shodmanxojiyeva Iroda Ne'matulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda o'yin texnikalarining roli	95
<i>Jamolova Farida Fatillo qizi</i>	
Ta'lim qardosh tillarga yo'naltirilgan mtt direktorining boshqaruv kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida)	98
<i>Jumagulova Gulziya Madiyarovna</i>	
Oliy ta'limda talabalarning raqamli taqdimot va ommaviy nutq ko'nikmalarini axborot texnologiyalari vositasida takomillashtirish	103
<i>Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'yin texnologiyalari orqali nutq malakalarini rivojlantirish	107
<i>Maqsuda Maxsudovna Murodova</i>	
O'zbek tilida "nur" so'zining ko'chma ma'nolari	113
<i>Maxbuba Axatova</i>	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda raqamli texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	116
<i>Misirova Nodira Tovbayevna, Nosirova Dilfuza Sa'dullayevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutqini shakllantirishdagi qiyinchiliklar	120
<i>Nabiyeva Xilola Abdulmuratovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviy-ma'rifiy qiyofasini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari...	123
<i>Niyozova Maftuna Normaxmat qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida ekologik tafakkurni shakllantirish.....	126
<i>Norbo'tayeva Iroda Yunusovna</i>	
Suzish vositalari yordamida talabalarning qo'l va oyoq mushaklarini rivojlantirish metodikasi	130
<i>Nosirov Sardor To'lqinjon o'g'li</i>	
Bo'lajak pedagoglarning metakognitiv kompetensiyasini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	134
<i>Nosirova Ra'no Xamidovna</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	137
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar nutqida noverbal vositalarning roli	142
<i>Qurbanova Surayyo Tuynazar qizi, Maqsudboyeva Dilbar Olimjon qizi</i>	
Texnologiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvning pedagogik zarurati va nazariy asoslari	146
<i>Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich</i>	
O'zbekistonning zamonaviy ta'lim muhitida o'zbek-rus bilingvizmi sharoitida o'quvchilar nutqining psixolingvistik xususiyatlari.....	149
<i>Qurdasheva Bonu Bexzod qizi</i>	
Xorij olimlari tadqiqotlarida prosotsial xulq-atvor namoyon bo'lishining o'rganilishi	153
<i>Rahimova Sarvinov Odilboy qizi</i>	
Musiqqa fanlarini o'qitishda inquire-based learning texnologiyasidan foydalanish metodlari.....	157
<i>Raximova Dilbar Rizakulovna</i>	
Maktab rahbarining qaror qabul qilish uslubi pedagogik jamoa ijtimoiy faolligini rivojlantirish omili sifatida..	161
<i>Raximova Maryam O'tkir qizi</i>	
Yosh sportchilarda yurak-qon tomir tizimining morfofunksional adaptatsiyasi va sportchi yuragi fenomeni..	173
<i>Alimova Nasiba Adxamovna</i>	
Mintaqaviy iqtisodiyotda turizm klasterlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	179
<i>Kurbonova Kamola Ilxomovna</i>	
Nutq madaniyati va notiqlik san'ati	183
<i>Mamadaliyeva Lola Shailyasovna</i>	
Molekulyar fizikada klasster yondashuvi asosida masalalar yechish samaradorligini oshirish	188
<i>Mirzamuratov Baxodir Fayzullayevich</i>	
Oliy o'quv yurtlari, sport tashkilotlari va sport marketingi tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning zarurati.....	192
<i>Samatov Javlonbek Abdukayumovich</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini texnologiya darslarida turli materialdan amaliy ishlarni tashkil qilish metodikasi	195
<i>Sanakulov Xamrakul Rizakulovich, O'roqova Nigina Botirjon qizi, Xoliqulova Ozoda Shuxratovna</i>	
Modern Teaching Methods in English Language Learning.....	199
<i>Sarvinoz Abdulhakimova</i>	
Erkin Vohidov ijodining o'rganilishi	202
<i>Shahnoza Muhammadiyeva</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutqiy faoliyatni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	205
<i>Shopulatova Nasiba Umirovna</i>	
Yuqori intensivlikdagi atsiklik yuklamalar ta'sirida futbolchilar organizmi funksional holatining yoshga oid xususiyatlari.....	208
<i>Shukurova Sayyora Sa'dullaevna, Kadirov Abdurashid</i>	
Talabalarda badiiy did va estetik tarbiyasini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	211
<i>Temirov Murodjon Anvarovich</i>	
The Role of Authentic Materials in Teaching English for Specific Purposes: Implications for Tourism Students.....	215
<i>Toshmamatova Marjona Olimjon kizi</i>	
Neyrokognitiv rivojlanish va bolalarning maktabga psixologik tayyorgarligi o'rtasidagi bog'liqlik	220
<i>Toshpo'latova Mahina Farxod qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda terminologik tafakkurni rivojlantirishning nazariy asoslari	224
<i>Umaraliyeva Shahlo Sayfullo qizi</i>	
Artistic Pedagogy as a Basis for Developing Spiritual-Communicative Culture in Student Youth: Pedagogical Foundations	228
<i>Umarova Malika Khisabidinovna, Orifjonova Kamolabonu Kozimbek qizi</i>	
Pragmatic Competence and Cultural Adaptation in EFL Contexts: Challenges and Pedagogical Implications.....	232
<i>Veronica Khatamova</i>	
Ta'lim tojik tilida olib boriladigan maktablarda morfologiya o'qitish muammosi	236
<i>Xojiyeva Iroda Zokirjon qizi</i>	
Innovatsion yondashuv asosida "Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish" modulini o'qitish metodikasi muammo sifatida	240
<i>Zaxro Yo'ldashovna Shanasirova</i>	
Interaktiv topshiriqlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining chet tiliga bo'lgan qiziqishlarini individuallashtirish	246
<i>Nishonova Gulchehra Ravshanjon qizi</i>	
The Role of Project-Based Learning and Artificial Intelligence Technologies in Enhancing Foreign Language Students' Academic Achievement and Motivation.....	250
<i>Olimov Sh. Sh., Zaripov K. Ya.</i>	
Mechanisms for Assessing Academic Achievements in the Finnish Education System and the Possibility of their Adaptation In Schools In Uzbekistan	254
<i>Saytbekova Svetlana Saylaubaevna</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	257
<i>Xoldorova Mashxura G'ulomovna</i>	
Finlyandiya ta'lim tizimida o'quvchilarning o'zlashtirishini baholash mexanizmlari va ularni O'zbekiston maktablarida qo'llash istiqbollari.....	260
<i>Xudaybergenova Zuxra Isakovna</i>	
Jadidchilik harakati va uning pedagogik-ijtimoiy mohiyati hamda tamoyillari	263
<i>Yusupov Ma'mur Ma'rufovich</i>	
Проблемы нравственного воспитания личности в произведениях В. Распутина.....	269
<i>Рахимова Шахзода Равшановна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik omillari	273
<i>Imamova Nasiba Xurramovna</i>	

Bo'lajak biologiya o'qituvchilarida tolerantlik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari	276
Xidirov Faxriddin Fozilovich	
Транслингвальные практики русскоязычных мигрантов в условиях многоязычной среды	280
Рахмонова Нилуфар Уткир кизи	

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARIDA NUTQIY FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY- NAZARIY ASOSLARI

Shopulatova Nasiba Umirovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti

Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası dots.v.b., p.f.f.d. (PhD)

Annotatsiya: Mazkur maqolada nutqiy kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlari bo'lgan tinglab tushunish, o'qib tushunish, so'zlash va yozish kompetensiyalarining o'zaro uzviy bog'liqligi hamda ularning o'quvchilar nutqini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ona tili ta'limida ushbu kompetensiyalarni rivojlantirishning nazariy asoslari, psixolingvistik xususiyatlari va metodik jihatlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida nutqiy faoliyat turlarining bir-birini to'ldiruvchi murakkab jarayon ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: nutqiy kompetensiya, tinglab tushunish, o'qib tushunish, so'zlash kompetensiyasi, yozish kompetensiyasi, kommunikativ yondashuv, ona tili ta'limi, nutqiy faoliyat.

Abstract: This article highlights the interrelationship between the main components of speech competence, namely listening, reading, speaking, and writing, as well as their importance in the development of students' speech. In addition, the theoretical foundations, psycholinguistic characteristics, and methodological aspects of developing these competencies in mother tongue education are analyzed. The study substantiates that the different types of speech activity constitute a complex and mutually complementary process.

Key words: speech competence, listening comprehension, reading comprehension, speaking competence, writing competence, communicative approach, mother tongue education, speech activity.

Аннотация: В данной статье освещается взаимосвязь основных компонентов речевой компетенции – аудирования, чтения, говорения и письма, а также их значение в развитии речи учащихся. Кроме того, проанализированы теоретические основы, психолингвистические особенности и методические аспекты развития данных компетенций в процессе обучения родному языку. В ходе исследования обосновано, что виды речевой деятельности представляют собой сложный взаимодополняющий процесс.

Ключевые слова: речевая компетенция, аудирование, чтение, компетенция говорения, компетенция письма, коммуникативный подход, обучение родному языку, речевая деятельность.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogning kasbiy kompetentligini rivojlantirish muhim ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining nutqiy faoliyatini rivojlantirish masalasi pedagogik ta'limning dolzarb muammolaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Chunki boshlang'ich ta'lim bosqichida o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilar nutqini shakllantiruvchi, kommunikativ muhit yaratuvchi hamda shaxsning ijtimoiylashuviga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy subyekt hisoblanadi. Nutqiy faoliyatning rivojlanganlik darajasi pedagogning kasbiy mahorati, pedagogik muloqot sifati va ta'lim samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biridir.

Pedagogik va lingvistik tadqiqotlarda nutqiy faoliyat til vositalari orqali fikr almashish, axborotni qabul qilish va uzatishga xizmat qiluvchi murakkab psixolingvistik jarayon sifatida talqin qilinadi. Nutqiy faoliyatning tarkibiy qismlari bo'lgan tinglab tushunish, o'qib tushunish, so'zlash va yozish kompetensiyalari bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, o'zaro bir-birini taqozo etuvchi va to'ldiruvchi nutqiy jarayonlardir. Mazkur kompetensiyalarni rivojlantirish bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqi va kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asosini tashkil etadi.

Nutqiy kompetensiya tinglab tushunish, o'qib tushunish, so'zlash va yozish kabi o'zaro chambarchas bog'liq nutqiy faoliyat turlarini qamrab oladi. Ushbu kompetensiyalar o'quvchilarning bilish, tahlil qilish, sintez qilish, baholash, kreativ fikrlash va muloqot madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Nutqiy kompetensiya masalasi ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan.

Xususan, D. Nunan tinglash jarayonini eshitish, diqqat qilish, tushunish, eslab qolish, baholash va javob berish kabi bosqichlardan iborat murakkab jarayon sifatida tavsiflaydi.

N.D. Galskova va N.I. Gez tinglashni og'zaki axborotni idrok etish, tushunish hamda qayta ishlash bilan bog'liq aqliy faoliyat sifatida izohlaydilar.

Shuningdek, E.N. Solovova tinglash jarayonida nutqning semantik birliklarga ajralishini ta'kidlaydi.

A.A. Leontev esa tinglab tushunishning samaradorligi nutqning talaffuz sur'atiga bog'liq ekanligini qayd etadi.

O'qish kompetensiyasi yuzasidan N.N. Smetannikova o'qishni shaxsning intellektual va madaniy rivojlantirishini ta'minlovchi kompetensiya sifatida baholaydi.

M. Gulyamova esa o'qish orqali axborot olish, dunyoqarashni kengaytirish va mustaqil fikrlashni rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tahliliy, qiyosiy, tavsifiy hamda pedagogik kuzatish metodlaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nutqiy faoliyat insonning axborotni qabul qilish, qayta ishlash, tushunish va uzatish bilan bog'liq kommunikativ faoliyatidir. Psixolingvistik yondashuvlarga ko'ra, nutqiy faoliyat tinglash, o'qish, so'zlash va yozish kabi o'zaro bog'liq jarayonlardan tashkil topadi. Tinglab tushunish nutqiy kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, insonning axborotni qabul qilish va anglash jarayonida muhim o'rin tutadi.

Nutqiy faoliyatning muhim tarkibiy qismlaridan biri tinglab tushunish kompetensiyasidir. Tinglab tushunish og'zaki axborotni eshitish, idrok etish, tushunish, xotirada saqlash va unga munosib javob qaytarish bilan bog'liq murakkab aqliy faoliyatdir. O'quvchilar dastlabki nutqiy ko'nikmalarni aynan tinglash orqali egallaydilar. Tinglash jarayonida eshitish, diqqatni jamlash, ma'lumotni anglash va xotirada saqlash kabi psixik jarayonlar faol ishtirok etadi.

Tinglab tushunish o'quvchilarda muloqot madaniyatini rivojlantirish bilan birga, ularning og'zaki nutqini ham shakllantiradi. Ayniqsa, dars jarayonida audio matnlar, suhbatlar va interfaol topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning eshitish orqali anglash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tinglab tushunish kompetensiyasi rivojlangan shaxs muloqot jarayonida axborotni tez qabul qiladi, suhbat mazmunini anglaydi va unga mos ravishda javob bera oladi. Bu esa pedagogik kommunikatsiya samaradorligini oshiradi.

O'qish kompetensiyasi shaxsning matni tushunishi, tahlil qilishi va unga munosabat bildira olish qobiliyatini ifodalaydi. O'qish jarayonida o'quvchi nafaqat axborot oladi, balki mustaqil va tanqidiy fikrlashni ham o'rganadi. Badiiy, ilmiy va publitsistik matnlar bilan ishlash o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish, dunyoqarashini kengaytirish hamda estetik tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi. O'qib tushunish kompetensiyasi rivojlangan o'quvchi matndagi asosiy va ikkinchi darajali fikrlarni ajrata oladi, xulosa chiqaradi va o'z munosabatini bildiradi.

Tadqiqotlarda o'qish kompetensiyasi ko'pincha "o'qish savodxonligi" tushunchasi bilan bog'liq holda izohlanadi. O'qish savodxonligi matni tushunish, undan foydalanish, mulohaza yuritish va baholash qobiliyatini anglatadi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida o'qish kompetensiyasini rivojlantirish badiiy, ilmiy va rasmiy matnlar bilan ishlash, matni tahlil qilish hamda uning mazmuniga tanqidiy munosabat bildirish ko'nikmalarini shakllantirish orqali amalga oshiriladi.

So'zlash kompetensiyasi kommunikativ faoliyatning muhim tarkibiy qismi bo'lib, tinglash va fikrlash bilan uzviy bog'liqdir. Og'zaki nutq orqali shaxs o'z fikrini ifodalaydi, suhbatga kirishadi va muloqot jarayonida faol ishtirok etadi.

Psixolog olimlar so'zlash jarayonini uch bosqichga ajratadilar:

- fikrni rejalashtirish;
- fikrni shakllantirish;
- nutqni ifodalash.

Ona tili darslarida "Fikringizni bildiring", "Izohlang", "Bahslashing", "Hikoya qiling" kabi topshiriqlar o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishga xizmat qiladi. So'zlash kompetensiyasining rivoji tinglab tushunish bilan uzviy bog'liqdir. Tinglab tushunish yaxshi shakllangan shaxslarda so'zlash kompetensiyasi ham yuqori darajada rivojlanadi. Shu sababli pedagogik ta'limda dialogik o'qitish, munozara, suhbat va interfaol metod-

lardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Yozish kompetensiyasi o'quvchining fikrini yozma shaklda izchil, savodli va uslubiy jihatdan to'g'ri ifodalay olish qobiliyatidir. Yozma nutq o'quvchilarda mantiqiy tafakkur, tahlil qilish va umumlashtirish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Yozish kompetensiyasi fikrni yozma shaklda grammatik, uslubiy va imloviy me'yorlarga rioya qilgan holda ifodalash ko'nikmasini anglatadi.

Professor K. Qosimova yozish va o'qishni nutq faoliyatining uzviy bog'liq turlari sifatida baholaydi. Yozma nutq o'quvchining mustaqil fikrlashi, dalillash va xulosalash qobiliyatini rivojlantiradi. Yozish jarayonida imlo va tinish belgilariga rioya qilish, matn tuzilishini saqlash hamda fikrlarni izchil bayon qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Bayon, insho, esse va ijodiy matnlar yozdirish orqali o'quvchilarning yozma nutq kompetensiyasi takomillashadi.

XULOSA

Nutqiy kompetensiyaning tarkibiy qismlari bo'lgan tinglab tushunish, o'qib tushunish, so'zlash va yozish kompetensiyalari bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan murakkab jarayonlardir. Ushbu kompetensiyalarni kompleks rivojlantirish o'quvchilarning kommunikativ savodxonligi, mustaqil fikrlashi va ijodkorligini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Ona tili ta'limida turli uslubdagi matnlar bilan ishlash, interfaol metodlardan foydalanish, og'zaki va yozma topshiriqlarni uyg'un ravishda tashkil etish o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini samarali rivojlantirish imkonini beradi.

Demak, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutqiy faoliyatni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari tinglab tushunish, o'qib tushunish, so'zlash va yozish kompetensiyalarining integratsiyasiga asoslanadi. Ushbu kompetensiyalar pedagogning kommunikativ kompetensiyasi va kasbiy mahoratini shakllantiruvchi muhim omillar hisoblanadi. Nutqiy faoliyatni rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalar hamda interfaol metodlar bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik nutqi, tanqidiy fikrlashi va kommunikativ madaniyatini takomillashtirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика. – М.: Издательский центр “Академия”, 2004. – 336 с.
2. Фулямова М. Х. Инглиз тилини ўқитишда талабалар коммуникатив компетенциясини ривожлантиришга интегратив ёндашув: фалсафа фанлари доктори (PhD) диссертацияси. – Тошкент, 2019. – 43 б.
3. Nunan D. Designing Tasks for the Communicative Classroom. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – P. 23.
4. Қосимова К., Матчонов С., Фуломова Х., Йўлдошева Ш., Сарийев Ш. Она тили ўқитиш методикаси. Бошланғич таълим факультети талабалари учун дарслик. – Тошкент, 2009. – 352 б.
5. Smetannikova N. N. Reading, Literacy, Readers' Competence: Development Strategy // Russian Journal of Library Science. – 2017. – Vol. 66, No. 1. – P. 41-48.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.